

го господарства України), за висновком відповідних наукових установ, науково-дослідних інститутів, лабораторій якості та безпеки продукції. Саме названа Державна інспекція встановлює зони виробництва органічної продукції та сировини. Порядок оцінки придатності земель та встановлення зон виробництва органічної продукції та сировини має визначити Кабінет Міністрів України.

З приводу маркування органічної продукції (сировини) Закон визначає, що використання державного логотипа (складається з напису «органічний продукт» та відповідного графічного зображення) для позначення органічних продуктів є обов'язковим. Проте використання такого логотипу та маркування органічної продукції (сировини) здійснюються лише за наявності відповідного сертифіката.

Окрім викладеного, Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» містить й низку інших норм щодо організації органічного виробництва (зокрема, щодо правил виробництва органічної продукції (сировини) різних видів, вимог до зберігання, перевезення та реалізації органічної продукції та сировини, перехідного періоду та паралельного виробництва та ін.), проте цілком логічно можна підсумувати, що з прийняттям зазначеного нормативно-правового акту правове регулювання виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини отримало якісно новий рівень. Тепер час за прийняттям відповідних підзаконних документів, що мають створити механізми реалізації закріплених законодавчих положень.

Шульга М. В., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри земельно-го та аграрного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», член-кореспондент НАПрН України

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТИМЧАСОВО ЗАЙНЯТИХ ЗЕМЕЛЬ: МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ

Як відомо, у процесі здійснення окремих видів діяльності за певних умов виникає необхідність короткострокового використання земельних ділянок. Раніше діюче земельне законодавство зазвичай обмежувало

строк короткострокового тимчасового користування землею 3 роками (ст. 9 Основ земельного законодавства (1968 р.); ст. 15 Земельного кодексу УРСР (1970 р.)). Разом з тим системний аналіз земельного законодавства радянських часів свідчить, що на той час існувала можливість використання земельних ділянок і на коротші строки. Йшлося, зокрема, про використання земельних ділянок для проведення, наприклад, розвідувальних робіт.

Земельний кодекс УРСР (1970 р.) містив спеціальну главу 9 «Використання земельних ділянок для проведення розвідувальних робіт», яка включала 3 статті. Приписи цих статей регулювали право підприємств, організацій і установ на проведення розвідувальних робіт; порядок одержання дозволу на їх проведення та обов'язки суб'єктів, що проводять ці роботи, привести відповідні ділянки у придатний для використання стан. Основний зміст цих норм зводився до того, що, по-перше, вони закріплювали можливість проведення спеціалізованими підприємствами, організаціями та установами розвідувальних робіт на всіх землях в порядку, встановленому законодавством Союзу РСР без вилучення земельних ділянок у землекористувачів. По-друге, вони встановлювали, що дозвіл на зайняття земельної ділянки для проведення таких робіт надавався облвиконкомом, який одночасно вирішував питання і про строк, на який дозволялося тимчасово зайняти земельну ділянку. Виконкоми районних (міських) рад розглядали заявку та документи, що стверджували необхідність проведення таких робіт. При цьому вони перевіряли обґрунтованість заявки і разом зі своїм висновком надсилали її облвиконкому, який і вирішував питання по суті.

Згідно зі ст. 43 Земельного кодексу УРСР (1970 р.) строки початку і місце розвідувальних робіт погоджувалися із землекористувачами, а при недосягненні згоди визначалися райвиконкомами або міськвиконкомами.

Окремо був унормований обов'язок підприємств, організацій і установ, що проводять розвідувальні роботи, привести земельні ділянки у придатний для використання стан. Ці суб'єкти повинні за свій рахунок приводити зайняті земельні ділянки у стан, придатний для використання їх за цільовим призначенням. Приведення земельних ділянок у придат-

ний стан мало здійснюватися в ході робіт, а при неможливості цього – не пізніше як у місячний строк після завершення робіт, виключаючи період промерзання ґрунту.

Земельний кодекс УРСР (ст. 25) (1990 р.) в цілому зберіг порядок використання земельних ділянок для розвідувальних робіт, уточнюючи його окремі положення. Він, зокрема, встановлював, що дозвіл на проведення розвідувальних робіт на земельних ділянках видавався обласними, Київською і Севастопольською міськими радами на строк не більше одного року за погодженням із землеволодільцями і землекористувачами.

Норми цього кодексу встановлювали певні обмеження щодо надання дозволу на проведення розвідувальних робіт на землях заповідників, національних, дендрологічних, ботанічних, меморіальних парків, поховань і археологічних пам'яток. Такий дозвіл відповідно до ст. 25 ЗК у виняткових випадках надавався в порядку, визначеному частиною другою цієї статті.

Погодження строків початку та місяця проведення розвідувальних робіт здійснювалося із землеволодільцями і землекористувачами, а при недосягненні згоди – визначалися районними або міськими радами.

Закон зберігав обов'язок підприємств, установ та організацій, що проводять розвідувальні роботи, за свій рахунок приводити займані земельні ділянки у стан, придатний для використання їх за призначенням.

Певні новели щодо порядку використання тимчасово зайнятих земельних ділянок для розвідувальних робіт були передбачені Земельним кодексом України (1992 р.). Так, ст. 25 ЗК України було встановлено, що підприємства, установи і організації, які здійснюють розвідувальні роботи, можуть проводити ці роботи на всіх землях, незалежно від їх цільового призначення, на підставі дозволу на проведення розвідувальних робіт і договору, що укладався з власником землі, землекористувачем. Земельні ділянки для проведення розвідувальних робіт у власника землі або землекористувача не вилучалися (не викупувалися).

Дозвіл на проведення розвідувальних робіт видавався органами державної адміністрації району або виконавчим комітетом міської ради,

в адміністративному підпорядкуванні якої є район, рада, на строк не більше одного року, а для будівництва розвідувальних свердловин на нафту і газ – на строк, обґрунтований проектною документацією. Ст. 26 ЗК України (1992 р.) зобов'язувала підприємства, установи і організації, що проводили розвідувальні роботи, відшкодовувати власникам землі та землекористувачам усі збитки, включаючи неоподатковані доходи, а також за свій рахунок приводити займані земельні ділянки у стан, придатний для використання їх за призначенням, і передавати за актом власникові землі або землекористувачу.

Підприємства, установи і організації, що проводили розвідувальні роботи і повністю або частково обмежували використання земельних ділянок власниками землі або землекористувачами, мали сплачувати земельний податок або орендну плату за весь час строку зайняття земельних ділянок.

Як бачимо, використання тимчасово зайнятих земель має свою історію. Його правове регулювання на кожному етапі оновлення земельного законодавства удосконалювалося.

Чинний Земельний кодекс України (ст. 97) закріплює можливість проведення спеціалізованими юридичними особами розвідувальних робіт на підставі угоди з власником землі або за погодженням із землекористувачем. Цією угодою визначаються строки і місце проведення розвідувальних робіт.

Чинне законодавство, закріплюючи обов'язок підприємств, установ та організацій, які проводять розвідувальні роботи, відшкодовувати усі збитки, в тому числі недержавні, власниками землі та землекористувачами доходи, а також за свій рахунок приводити займані ділянки у попередній стан, передбачає, що спори, які виникають при проведенні розвідувальних робіт, вирішуються у судовому порядку.

Системний аналіз чинних приписів земельного законодавства свідчить, що ряд положень потребує спеціальної уваги дослідників. Йдеться, зокрема, про визначення місця використання тимчасово зайнятих земель в системі земельних відносин та його характеру; встановлення відмінностей між «угодою» та «погодженням»; виокремлення особливостей визначення розміру «усіх збитків», які мають бути відшкодовані власникам землі та землекористувачам, та ін.